

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

*Επιμορφωτικό – υποστηρικτικό υλικό
Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες
μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)*

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και
την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Σε μια ιδέα του Compasito «Πού στέκεσαι;» (Flowers & Europarat, 2007)	4
Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Σε μια ιδέα του «Διαμεσολάβηση, τα πρώτα βήματα»	6
Πίνακας με ενδεικτικές παραπομπές στο ΠΣ ανά τάξη και σχολικά εγχειρίδια	9
Πίνακας με ενδεικτικά παραδείγματα και παραπομπή σε δοκιμασμένα προγράμματα της Σχολικής Ζωής και Σχολικών Δραστηριοτήτων.....	11
Παράρτημα: Περιγραφή ενδεικτικών δράσεων	12
Βιβλιογραφία - Δικτυογραφία	12

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

**ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΑΙ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΩ –
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ & ΕΥΘΥΝΗ**

1. Υποθεματική: Ανθρώπινα Δικαιώματα

**Ανθρώπινα δικαιώματα και δεξιότητες μάθησης 21^{ου} αιώνα στο
νηπιαγωγείο**

Δημήτρης Διαμαντίδης

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Σε μια ιδέα του Compasito «Πού στέκεσαι;» (Flowers & Europarat, 2007)

Τάξη: ΣΤ' Δημοτικού

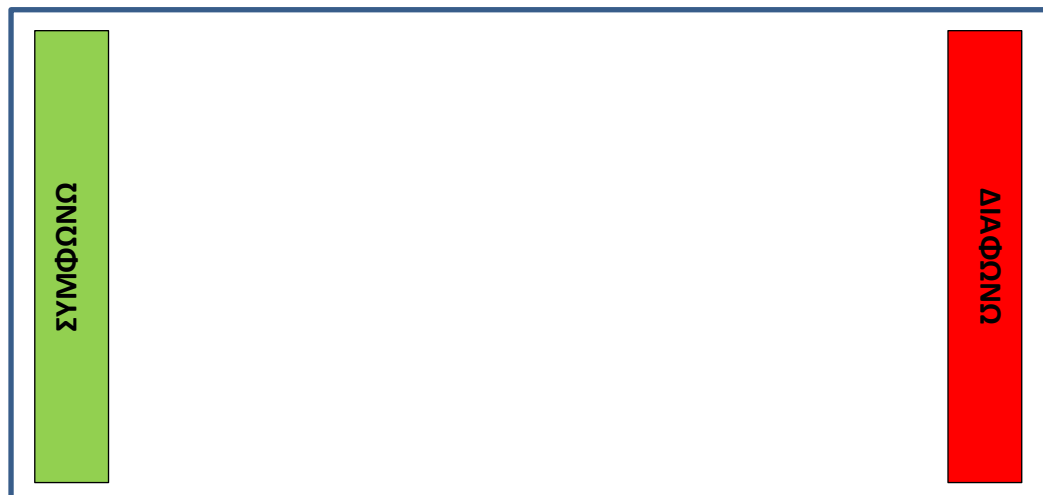
Διάρκεια: Μία (1) διδακτική ώρα

Στόχοι: Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλλιεργούν ψηφιακές δεξιότητες καθώς διερευνούν ένα θέμα σχετικό με τη συμπερίληψη.

Το εργαστήριο βασίζεται στην ιδέα «Πού στέκεσαι;» του Compasito (Flowers & Europarat, 2007). Η αρχική ιδέα είναι η εξής:

Ο εκπαιδευτικός τοποθετεί στις δύο απέναντι πλευρές της τάξης δύο χαρτόνια με τις λέξεις συμφωνώ/διαφωνώ, όπως φαίνεται στην παρακάτω «κάτοψη». Στη συνέχεια ανακοινώνει στα παιδιά πως ενδιαφέρεται για τη γνώμη τους σε μερικές σημαντικές ερωτήσεις. Εξηγεί πως θα διαβάσει έναν ισχυρισμό και θα πρέπει τα παιδιά, ατομικά να αποφασίσουν αν συμφωνούν ή διαφωνούν με αυτόν και μετά να σταθούν κοντά στο αντίστοιχο χαρτόνι. Όσο πιο κοντά σταθεί ένα παιδί στο χαρτόνι «συμφωνώ» τόσο πιο έντονη είναι η συμφωνία του με τον ισχυρισμό. Το ίδιο ισχύει και για το χαρτόνι «διαφωνώ». Στη συνέχεια, στόχος είναι να πείσουν και άλλα παιδιά να αλλάξουν θέση και άρα γνώμη, μέσα σε ένα συμφωνημένο πλαίσιο κανόνων διαλόγου.

Ωστόσο κανείς δε μπορεί να μιλήσει μέχρι να λάβουν όλοι μια θέση και κανείς δεν μπορεί να μείνει ακριβώς στη μέση.

Αυτή την ιδέα θα την τροποποιήσουμε ακολουθώντας τα βήματα της μεθοδολογίας που έχουμε παρουσιάσει στο κεφάλαιο της θεωρητικής πλαίσιωσης. Άρα θα περιγράψουμε σε αδρές γραμμές τις φάσεις του σχεδιασμού, της υλοποίησης και της ανατροφοδότησης με αναφορές στο περίγραμμα των 4Ps.

Σχεδιασμός

Το ευρύτερο θέμα με το οποίο θα ασχοληθούμε είναι η συμπερίληψη. Αρχικά στοχεύουμε σε ένα εργαστήριο μετά το οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες θα περιγράψουν πώς θα ήθελαν να ήταν εκείνοι που τους εκπροσωπούν στην τάξη, όταν νιώθουν ότι πλήττονται τα δικαιώματά τους.

Πώς σχετίζεται το θέμα με το όραμα του δημοκρατικού πολιτισμού στην εκπαίδευση;

Στο θέμα υπεισερχεται η εμπιστοσύνη στους θεσμούς, ή πολιτειακή συνείδηση, η υπευθυνότητα, η αυτεπάρκεια, η απόδοση αξίας στη δημοκρατία, κ.τ.λ. Επιπλέον, μέσα από τη συζήτηση ενδεχομένως να προκύψουν ζητήματα όπως «ποιος θα είναι αυτός που μας εκπροσωπεί και με ποια χαρακτηριστικά τον επιλέγουμε;», «ποιοι αποφασίζουν;», «γιατί αποφασίζουν όλοι με ισοδύναμη ψήφο;», κ.τ.λ. Άρα ένα ΠΜΑ που μπορούμε προσωρινά να διατυπώσουμε με τη βοήθεια του μοντέλου ικανοτήτων (πεταλούδα) του «Πλαισίου αναφοράς ικανοτήτων για το δημοκρατικό πολιτισμό» (Europarat, 2018) είναι το εξής: **«Οι μαθητές και οι μαθήτριες αναγνωρίζουν την αξία της δημοκρατικής διαδικασίας στην ελάττωση των αποκλεισμών»** (βρίσκεται στις «αξίες»). Σύμφωνα με το ίδιο πλαίσιο δύο σχετικοί δείκτες του είναι οι παρακάτω: Οι μαθητές/τριες **α) υποστηρίζουν ότι οι νόμοι πρέπει πάντα να εφαρμόζονται δίκαια και να επιβάλλονται, β) εκφράζουν την άποψη ότι όλοι οι πολίτες πρέπει να έχουν ίση και αμερόληπτη αντιμετώπιση από το νόμο**. Αυτοί οι δείκτες θα αξιολογηθούν στην αξιολόγηση, αλλά και στην επικαιροποίηση των ΠΜΑ.

Πώς θα θέσει ο εκπαιδευτικός το ερώτημα/πρόκληση στους μαθητές;

«Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις;

Ο εκπρόσωπός μας πρέπει να είναι ο καλύτερος μαθητής ή η καλύτερη μαθήτρια της τάξης.

Ο εκπρόσωπός μας πρέπει να είναι αυτός που θα ψηφίσουμε την πρώτη εβδομάδα στο σχολείο.»

Πώς θα επιτευχθεί η ενεργός συμμετοχή των μαθητών/τριών;

Σχεδιάζουμε με βάση το περίγραμμα των 4Ps. Εφόσον τα παιδιά πάρουν θέση για κάθε έναν από τους δύο προηγούμενους ισχυρισμούς, όσα είναι σε κοντινές θέσεις θα πρέπει να πείσουν όσα περισσότερα από εκείνα που έχουν άλλη θέση, να αλλάξουν τη θέση τους. Για αυτό θα συνεργαστούν μεταξύ τους, με τη χρήση ενός ή δύο tablets ανά ομάδα, να βρουν ένα σύντομο αλλά πειστικό υλικό που να πείσει τα υπόλοιπα παιδιά. Για παράδειγμα, αν κάποια παιδιά διαφωνούν με τον ισχυρισμό ότι «ο εκπρόσωπός τους πρέπει να είναι ο καλύτερος μαθητής ή η καλύτερη μαθήτρια της τάξης», θα χρειαστεί να βρουν ένα παράδειγμα, μια περίπτωση από την ιστορία, μια πηγή που αν το δουν τα υπόλοιπα παιδιά να το εξετάσουν και ενδεχομένως να πειστούν. Έτσι, έχουν να οργανώσουν ένα σύντομο **project**. Ο ρόλος των **ομότιμων (peers)** είναι φανερός στη διαδικασία η οποία είναι ένα **παιχνίδι (play)** δημοκρατικού πολιτισμού, ένας αγώνας πειθούς. Επίσης, το θέμα αφορά τα παιδιά, άρα αναμένεται να ασχοληθούν με **πάθος (passion)** για να πείσουν για την άποψή τους.

Πώς αναπτύσσονται οι ψηφιακές δεξιότητες;

Σύμφωνα με το “DigCompEdu” (European Commission. Joint Research Centre., 2020) μπορεί να αναζητήσει δείκτες κατάλληλους για την ηλικιακή ομάδα των μαθητών/τριών του. Π.χ. δύο δείκτες, σχετικοί με το θέμα μας είναι οι εξής:

1) Ξέρω κάποιες μηχανές αναζήτησης και μπορώ να χρησιμοποιήσω διαφορετικές λέξεις-κλειδιά για να βρω τις πληροφορίες που θέλω (αντιστοιχεί στη δεξιότητα επεξεργασίας δεδομένων και πληροφορίας).

2) Επιλέγω τις πληροφορίες που θέλω να κοινοποιήσω σύμφωνα με τους στόχους μου (αντιστοιχεί στη δεξιότητα της ψηφιακής επικοινωνίας).

Συνεπώς το προσωρινό ΠΜΑ μπορεί να αναλυθεί στα εξής (και έτσι να επικαιροποιηθεί):

Οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- περιγράφουν τι σημαίνει για εκείνους/ες αμερόληπτη εφαρμογή των νόμων
- ορίζουν την δίκαιη εφαρμογή των κανόνων
- αναζητούν πειστικά τεκμήρια σε ψηφιακές πηγές

- επιχειρηματολογούν υπέρ των απόψεών τους

Για την αξιολόγηση θα χρησιμοποιηθούν οι αντίστοιχοι δείκτες που προαναφέραμε.

Υλοποίηση

Κατά τη φάση αυτή δημιουργούμε το κατάλληλο κλίμα και τις ευκαιρίες (παρεμβαίνοντας όταν χρειάζεται), ώστε να δημιουργηθούν ευκαιρίες διαλόγου. Τηρούμε το συμφωνημένο πλαίσιο της συζήτησης. Κρατάμε σημειώσεις για τη φάση της ανατροφοδότησης και του επανασχεδιασμού.

Ανατροφοδότηση

Αυτή η φάση προτείνεται να γίνει μία ημέρα μετά το μάθημα και όχι μία ημέρα πριν το επόμενο. Με αυτό τον τρόπο, ως εκπαιδευτικοί συμβουλευόμαστε πιο αποτελεσματικά τις σημειώσεις μας καθώς έχουμε νωπές τις εντυπώσεις από την αξιοποίηση του σχεδιασμού και την υλοποίηση στην τάξη, τις αντιδράσεις των παιδιών και έτσι βλέπουμε καθαρότερα τη πηγή όπως σχεδιάζαμε και τι όχι. Αυτή την εμπειρία θα τη χρησιμοποιήσουμε ως ευκαιρία στο σχεδιασμό του επόμενου εργαστηρίου του σχεδίου δράσης μας.

Τέλος, να επισημάνουμε ότι τα παραδοτέα των παιδιών είναι οι πηγές που χρησιμοποίησαν, ανά ομάδα, για να υποστηρίξουν τη θέση τους.

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Σε μια ιδέα του «Διαμεσολάβηση, τα πρώτα βήματα»

Τάξη: Β' Γυμνασίου

Διάρκεια: Μία (1) διδακτική ώρα

Στόχοι: Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλλιεργούν δεξιότητες του νου καθώς διερευνούν ένα θέμα σχετικό με τη διαμεσολάβηση.

Το εργαστήριο βασίζεται στην ιδέα «Διαμεσολάβηση, τα πρώτα βήματα» και στη δραστηριότητα «ασκήσεις εισαγωγής στη διαμεσολάβηση» των Γρηγοριάδου & Τέλλιου (2016). Η αρχική ιδέα είναι προέρχεται από το “Resolving conflict with a peer mediation program, a manual for grades 4-8”, των Maureen F. Block & Barbara Blazej του Πανεπιστημίου του Maine (2005). Από την εκδοχή των Γρηγοριάδου και Τέλλιου δανειζόμαστε δύο ασκήσεις διαμεσολάβησης. Τις «διαβάζω πίσω από τις γραμμές» και «ερωτήσεις που βοηθούν». Στην πρώτη οι μαθητές προσπαθούν να εντοπίσουν τους πραγματικούς λόγους μιας σύγκρουσης, που κρύβονται συχνά πίσω από τις αφορμές. Με τον παραλληλισμό του παγόβουνου, τα παιδιά γράφουν στο κάτω μέρος ενός παγόβουνου, που δε φαίνεται, τις πραγματικές αιτίες μιας ενδεχόμενης σύγκρουσης τα κρυμμένα συναισθήματα των προσώπων, ενώ στο πάνω μέρος γράφει τα φανερά συναισθήματα. Στις «ερωτήσεις που βοηθούν» τα παιδιά προσπαθούν να βρουν και να διατυπώσουν κατάλληλες ερωτήσεις οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε ξεκάθαρες και σαφείς απαντήσεις που είναι ιδιαίτερα βοηθητικές κατά τη διαμεσολάβηση.

Η δική μας εκδοχή έχει ως εξής:

Σχεδιασμός

Το θέμα μας είναι η διαμεσολάβηση και η βιωματική προσέγγιση του ρόλου του διαμεσολαβητή από τα παιδιά.

Πώς σχετίζεται το θέμα με το όραμα του δημοκρατικού πολιτισμού στην εκπαίδευση;
Όπως στο προηγούμενο παράδειγμα και εδώ υπεισέρχεται η εμπιστοσύνη στους θεσμούς καθώς ο διαμεσολαβητής ενδέχεται να είναι κάποιος που είναι αρμόδιος να διαμεσολαβεί. Ωστόσο, πιο κεντρικό ρόλο φαίνεται να έχει η δεξιότητα της επίλυσης συγκρούσεων, της ακρόασης και της παρατήρησης από την πλευρά του διαμεσολαβητή, αλλά και της ενσυναίσθησης (καθώς ο διαμεσολαβητής χρειάζεται να μπορεί να έρθει στη θέση πάνω από ενός άλλου ανθρώπου). Άρα, με τη βοήθεια της πεταλούδας του «Πλαισίου αναφοράς ικανοτήτων για το δημοκρατικό πολιτισμό» (Eurorapat, 2018) μπορούμε να διατυπώσουμε τα εξής προσωρινά ΠΜΑ (βρίσκονται στις «δεξιότητες» της πεταλούδας):

**Οι μαθητές και οι μαθήτριες,
«παρατηρούν και ακούνε προσεκτικά το συνομιλητή τους» και
«κατανοούν τη θέση των άλλων και την οπτική τους».**

Σύμφωνα με το ίδιο πλαίσιο τρεις σχετικοί και ενδεικτικοί δείκτες (καθώς υπάρχουν αρκετοί) είναι οι παρακάτω:

Για το πρώτο ΠΜΑ, οι μαθητές/τριες

α1) παρακολουθούν τις χειρονομίες των συνομιλητών τους και τη γενική γλώσσα του σώματος για να βοηθήσουν τους εαυτούς τους να καταλάβουν το νόημα από αυτά που λένε,

α2) μπορούν να ακούσουν αποτελεσματικά για να «αποκρυπτογραφήσουν» τα κρυμμένα νοήματα και τις προθέσεις του ατόμου.

Για το δεύτερο ΠΜΑ, οι μαθητές/τριες

β) λαμβάνουν υπόψη τα συναισθήματα των άλλων ανθρώπων κατά τη λήψη αποφάσεων.

Εκτός από την αξιολόγηση αυτοί οι δείκτες θα αξιοποιηθούν και στην αναδιατύπωση των ΠΜΑ.

Πώς θα θέσει ο εκπαιδευτικός το ερώτημα/πρόκληση στους μαθητές;

Σχεδιάζουμε την πρόκληση με βάση το περίγραμμα των 4Ps. Μπορούμε να ετοιμάσουμε ένα σενάριο σύγκρουσης, ίσως παρμένο από ένα λογοτεχνικό βιβλίο ώστε οι ψυχολογικές καταστάσεις των ηρώων να είναι ρεαλιστικές. Στη συνέχεια επιλέγουμε μια μικρή ομάδα παιδιών και τους δίνουμε το σενάριο για το μελετήσουν με στόχο να μπουν στους ρόλους των πρωταγωνιστών. Η υπόλοιπη τάξη δε γνωρίζει το σενάριο. Στόχος είναι οι ήρωες να διηγηθούν τους λόγους της σύγκρουσής τους μπροστά στην υπόλοιπη τάξη, ένας-ένας από την πλευρά του.

Στα υπόλοιπα παιδιά τίθεται το ερώτημα:

«Να χρησιμοποιήσετε τον παραλληλισμό του παγόβουνου για να ερμηνεύσετε τις αιτίες και τις αφορμές της σύγκρουσης. Πώς θεωρείτε ότι ένιωθε κάθε ένας από τους πρωταγωνιστές;»

«Να ετοιμάσετε ερωτήσεις για να τις θέσετε στους πρωταγωνιστές ώστε να καταλάβετε τι συνέβη.»

Στη συνέχεια, τα ερωτήματα δε θα τεθούν στους πρωταγωνιστές, αλλά θα συζητηθεί στην τάξη αν αυτά τα ερωτήματα είναι ικανά να αποκαλύψουν κρυμμένες πτυχές του σεναρίου και αν όχι, γιατί και πώς μπορούν να τροποποιηθούν. Αυτές οι ερωτήσεις, όπως τελικά θα διαμορφωθούν είναι το παραδοτέο των παιδιών σε αυτό το εργαστήριο.

Πώς θα επιτευχθεί η ενεργός συμμετοχή των μαθητών/τριών;

Οι μαθητές/τριες και εδώ έχουν μια πρόκληση που τους ενδιαφέρει: η κατανόηση των λόγων μιας σύγκρουσης είναι κάτι που απασχολεί τη σχολική πραγματικότητα. Άρα αναμένεται να ασχοληθούν με **πάθος (passion)** ώστε να καταλάβουν τι συμβαίνει. Ωστόσο, έχοντας **ως παραδοτέο τη λίστα των ερωτήσεων**, μπορούμε να μιλήσουμε για ένα διερευνητικό **project**. Οι συμμαθητές/συμμαθήτριες δηλαδή οι **ομότιμοι (peers)** έχουν κεντρικό ρόλο σε όλο αυτό και επίσης η χρήση του παγόβουνου, όπως και «η αναζήτηση της αλήθειας» δίνει έναν **παιγνιώδη (play)** χαρακτήρα βλέποντάς το ως ένα παιχνίδι σοβαρού σκοπού (Serious Game: *De Gloria, A., Bellotti, F., & Berta, R. (2014). Serious Games for education and training. International Journal of Serious Games, 1(1)*). Συνεπώς, θεωρούμε ότι είμαστε εντός περιγράμματος 4Ps, που όπως έχουμε ισχυριστεί είναι η βάση της ενεργού συμμετοχής των παιδιών.

Πώς αναπτύσσονται οι δεξιότητες του νου;

Το 4Ps, εκτός από βάση για την ενεργό εμπλοκή των μαθητών/τριών συνδέεται, όπως έχουμε προαναφέρει και με τις δεξιότητες του νου. Επίσης, η ρουτίνα “Step Inside” (<https://pz.harvard.edu/resources/step-inside>) είναι σχετική με τις δεξιότητες για τη διαμεσολάβηση. Σύμφωνα με αυτή τη ρουτίνα, οι κεντρικές ερωτήσεις που μπορούν να καθοδηγήσουν τα παιδιά να «ξεκλειδώσουν» τις όχι τόσο εμφανείς όψεις μιας ιστορίας και τα συναισθήματα των άλλων είναι οι εξής:

- 1) Τι μπορεί να αντιληφθεί το άτομο;
- 2) Τι μπορεί να γνωρίζει ή να πιστεύει το άτομο;
- 3) Τι μπορεί να ενδιαφέρει το άτομο;

Συνοψίζοντας, τα ΠΜΑ μπορούν να διαμορφωθούν ως εξής.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- κατανοούν ότι οι άλλοι μπορεί να έχουν μια οπτική για τα πράγματα που δεν είναι εμφανής
- αναζητούν την οπτική των άλλων στα ενδιαφέροντά τους, στις γνώσεις τους και στις αντιλήψεις τους
- αναγνωρίζουν ότι τα συναισθήματα των άλλων μπορεί να μην είναι όπως φαίνονται
- αντλούν πληροφορίες και ενδείξεις για τα συναισθήματα και τις οπτικές των άλλων
- αξιολογούν αν οι πληροφορίες που έχουν είναι ικανές να τους κάνουν να πάρουν απόφαση για το τι έχει συμβεί και τι μπορούν να κάνουν οι ίδιοι/ες

Υλοποίηση

Κατά τη φάση αυτή δημιουργούμε το κατάλληλο κλίμα και τις ευκαιρίες (παρεμβαίνοντας όταν χρειάζεται), ώστε οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν το σενάριο σύγκρουσης που παρουσιάζουμε. Αν χρειαστεί παρεμβαίνουμε για να δώσουμε διευκρινίσεις. Κρατάμε σημειώσεις για τη φάση της ανατροφοδότησης και του επανασχεδιασμού. Προτείνουμε στους μαθητές να δημιουργήσουν ερωτήσεις ανοικτού και όχι κλειστού τύπου. Αν έχουν δημιουργήσει ερωτήσεις κλειστού τύπου μπορούμε να τους ζητήσουμε να τις μετατρέψουν σε ανοικτού και να συγκρίνουν τις πιθανές απαντήσεις που ενδέχεται να έπαιρναν στις δύο περιπτώσεις.

Ανατροφοδότηση

Αυτή η φάση προτείνεται να γίνει μία ημέρα μετά το μάθημα και όχι μία ημέρα πριν το επόμενο. Με αυτό τον τρόπο, ως εκπαιδευτικοί συμβουλευόμαστε πιο αποτελεσματικά τις σημειώσεις μας καθώς έχουμε νωπές τις εντυπώσεις από την αξιοποίηση του σχεδιασμού και την υλοποίηση στην τάξη, τις αντιδράσεις των παιδιών και έτσι βλέπουμε καθαρότερα τι

πήγε όπως σχεδιάζαμε και τι όχι. Αυτή την εμπειρία θα τη χρησιμοποιήσουμε ως ευκαιρία στο σχεδιασμό του επόμενου εργαστηρίου του σχεδίου δράσης μας.

Πίνακας με ενδεικτικές παραπομπές στο ΠΣ ανά τάξη και σχολικά εγχειρίδια

Δεξιότητες του νου στη θεματική ενότητα «Ενδιαφέρονται και ενεργώ» του Γυμνασίου

ΤΑΞΗ	ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ
A'	Αρχαία Ιστορία	Η Θρησκεία και η Τέχνη των Μινωιτών. Ερώτηση 4: Η μινωική τέχνη ήταν έντονα επηρεασμένη από τη φύση. Μπορείτε να δώσετε ένα παράδειγμα από τις εικόνες του βιβλίου;
A'	Αρχαία Ιστορία	Η παλαιολιθική και η μεσολιθική εποχή. Να περιγράψετε τη σπηλαιογραφία. Τι ζώα εικονίζονται; Μπορείτε να βρείτε τους λόγους για τους οποίους ο άνθρωπος ζωγράφισε αυτά τα ζώα;
A'	Αρχαία Ιστορία	Πέρσες και Έλληνες: δύο κόσμοι συγκρούονται. Ερωτήσεις – Δραστηριότητες 3. Ποιους ονόμαζαν οι αρχαίοι Έλληνες βαρβάρους; Γιατί; Τι σημαίνει σήμερα η λέξη;
A'	Αρχαία Ιστορία	Ο Κυκλαδικός Πολιτισμός Ερωτήσεις-Δραστηριότητες 4. Το κυκλαδικό ειδώλιο είναι η πρώτη απόπειρα δημιουργίας μνημειακής γλυπτικής στην Ελλάδα. Τι εντύπωση σου γεννά όταν το παρατηρείς με προσοχή;
A'	Ηροδότου Ιστορίες	Μνημεία της Αιγύπτου 3. Να διαβάσετε από τον Ηρόδοτο για τα έθιμα άλλων λαών (των Περσών Ι 131-138, των Βαβυλωνίων, Ι 196-198, των Μασσαγетών Ι 215- 216), να τα συγκρίνετε με τα αιγυπτιακά και να τα παρουσιάσετε στην τάξη.
B'	Θρησκευτικά	Σελίδα 82 Ερωτήσεις - Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη 1. Σκεφτείτε και γράψτε τρία όρια που βάζουν στη ζωή σας η οικογένεια και το σχολείο. Κατόπιν, σε συνεργασία με τον/την διπλανό/ή σας, εντοπίστε τα κοινά και τα διαφορετικά. Στη συνέχεια συνεργαστείτε με μια άλλη δυάδα για να διερευνήσετε τα κριτήρια αυτών των ορίων. 2. Σε μικρές ομάδες σκεφτείτε ένα ομαδικό σας παιχνίδι (π.χ. ποδόσφαιρο, μπάσκετ, επιτραπέζιο) και φανταστείτε ότι αποφασίζετε να το παίξετε χωρίς να ισχύει κανένας κανόνας του παιχνιδιού. Καταγράψτε τα προβλήματα που πιστεύετε ότι θα δημιουργηθούν στην ομάδα και εξηγήστε γιατί
B'	Θρησκευτικά	Σελίδα 61 Αντιθέσεις και βία Όλα αυτά δε σημαίνουν ότι τα πράγματα κυλούσαν χωρίς προβλήματα. Και οι δύο πλευρές,

		<p>χριστιανοί και εθνικοί, κατέφευγαν στη βία. Οι εθνικοί χειροδικούσαν, πρόσβαλλαν και παρεμπόδιζαν τις θρησκευτικές συνάξεις των αντιπάλων τους. Μα και οι χριστιανοί εχθρεύονταν τους εθνικούς και κατέστρεφαν τα ιερά τους, διότι εκείνη την εποχή το γκρέμισμα του ναού σήμαινε ήττα, εκθρόνιση, εκδίωξη ή κατάργηση του θεού που λατρευόταν σε αυτόν. Ο Χρυσόστομος θεωρεί καύχημα των χριστιανών ότι έσωσαν πολλά εθνικά βιβλία από τον αφανισμό. Επίσης, παρά τις ύβρεις των χριστιανών κατά της θύραθεν παιδείας, τα βυζαντινά μοναστήρια διέσωσαν τα έργα της αρχαίας γραμματείας.</p> <p>Επιτρέπεται να χρησιμοποιούν βία οι χριστιανοί;</p>
B'	Θρησκευτικά	<p>Σήμερα όλοι ακούμε και διαβάζουμε για το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.</p> <p>Αφού συζητήσετε για λίγο με τον καθηγητή σας γι' αυτό, χωριστείτε σε ομάδες και φανταστείτε μικρές καθημερινές σκηνές και εμπειρίες, κοινές για όλους τους Ευρωπαίους εφήβους. Παρουσιάστε τις σκηνές στην τάξη με την τεχνική του αυτοσχεδιασμού. Στη συνέχεια συζητήστε για τα θετικά και τα τυχόν αρνητικά αυτής της πτυχής της παγκοσμιοποίησης.</p>
B'	Μεσαιωνική νεότερη Ιστορία και	<p>Η νομοθεσία της Μακεδονικής Δυναστείας και η σύγκρουσή της με τους «δυνατούς».</p> <p>Σχολίασε τη συμπεριφορά των δυνατών, έναντι των πενήτων, όπως αυτή περιγράφεται στη Νεαρά του έτους 934. Ποιες επιπτώσεις είχε αυτή στη ζωή των ελεύθερων αγροτών;</p> <p>Ποια σημασία είχε για το κράτος η διατήρηση και προστασία της τάξης των ελεύθερων αγροτών από την αρπακτική συμπεριφορά των δυνατών;</p>
Γ'	Νεοελληνική Γλώσσα	<p><u>Σκίτσο Γλώσσα Β' Γυμνασίου</u></p> <p>Ποια εικόνα της Ελλάδας προβάλλει το σκίτσο; Νομίζετε ότι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα; Τι κάνει το σκίτσο αυτό αστείο; Εκτός από γέλιο, ποια άλλα αισθήματα σας προκαλεί;</p>
Γ'	Θρησκευτικά	<p>Σελίδα 21 Ανθρωπιστική βοήθεια 5 τόνων σε τρόφιμα εστάλησαν από τον φιλανθρωπικό οργανισμό της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών «Αποστολή» στην Ιερά Μητρόπολη Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως με τελικό προορισμό το Κόσσοβο.</p> <p>Σελίδα 23</p> <p>Ιστοεξερεύνηση για το κοινωνικό έργο και την προσφορά της «Αποστολής» και παρουσίαση στην ολομέλεια της τάξης.</p>
Γ'	Θρησκευτικά	<p>Σελίδες 22-23</p> <p>Εργασία σε ομάδες: Από την εμπειρία σας καταγράψτε παραδείγματα που δείχνουν ποιες προτεραιότητες</p>

		βάζουν οι σύγχρονοι άνθρωποι στη ζωή τους και κατόπιν παρουσιάστε τα στην τάξη.
Γ'	Θρησκευτικά	Σελίδα 70 Εργασία σε ομάδες: Χωρισμένοι σε ομάδες θα διαλέξετε μία από τις εβραϊκές γιορτές και θα παρουσιάσετε στην τάξη το ιστορικό γεγονός με το οποίο συνδέεται η γιορτή, εξηγώντας το νόημα που έχει για την εβραϊκή οικογένεια και την κοινότητα.
Γ'	Θρησκευτικά	Σελίδα 70 Επίλυση προβλήματος: Εξήγηση του όρου «αβρααμικές θρησκείες».

Πίνακας με ενδεικτικά παραδείγματα και παραπομπή σε δοκιμασμένα προγράμματα της Σχολικής Ζωής και Σχολικών Δραστηριοτήτων

ΤΙΤΛΟΣ	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ
Inclusive Schools (British Council)	Πρόγραμμα-οδηγός προς ένα συμπεριληπτικό σχολείο. Το πρόγραμμα έχει φάσεις υλοποίησης που καθοδηγούν τα βήματα του σχολείου προς τη συμπερίληψη. Δεδομένης της σύνδεσης τους με το δημοκρατικό πολιτισμό, οι αξίες της συμπερίληψης, του σεβασμού στη διαφορετικότητα, κ.τ.λ. μπορούν με το προτεινόμενο θεωρητικό πλαίσιο να παραγάγουν σχέδια δράσης για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο.
Νοιάζομαι και δρω: εθελοντισμός, αλληλεγγύη, ενεργός πολίτης (Δεσμός, Ίδρυμα Λαμπράκη)	Στόχος του προγράμματος και των οδηγιών είναι να εισαγάγει τους μαθητές και τις μαθήτριες στην έννοια του εθελοντισμού θεωρητικά και βιωματικά. Γίνεται σαφής η διαφορά του εθελοντισμού από τη φιλανθρωπία. Στο πλαίσιο της μεθοδολογίας που προτείνουμε μπορούν να συνδεθούν οι στόχοι του νοιάζομαι και δρω με τους στόχους της καλλιέργειας δεξιοτήτων στη θεματική του «Ενδιαφέρομαι και ενεργώ».
Σχολική και κοινωνική ζωή (β' /θμια εκπαίδευση): Θεματική ενότητα «Ζούμε μαζί» Υποενότητα: «διαχειρίζομαι τις συγκρούσεις-βάζω όρια»	Μέσα από τις προτεινόμενες δραστηριότητες οι μαθητές αναγνωρίζουν τους λόγους των συγκρούσεων, κατανοώντας τα συναισθήματα τα δικά τους και των άλλων που οδηγούν στις συγκρούσεις και που δεν είναι πάντα ορατά. Αυτή η δραστηριότητα θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο ενός εργαστηρίου, για την καλλιέργεια των δεξιοτήτων του νου, στο θέμα της διαμεσολάβησης.

Παράρτημα: Περιγραφή ενδεικτικών δράσεων

Δράσεις που θα μπορούσαν να συνδεθούν με τα εργαστήρια δεξιοτήτων του «ενδιαφέρομαι και ενεργώ»:

Συνεργασίες με πολυπολιτισμικά σχολεία σε εκπαιδευτικά πολιτιστικά προγράμματα.

Συζητήσεις με το συνήγορο του παιδιού <https://www.synigoros.gr/paidi/>.

Γνωριμίες με φορείς που έχουν εθελοντική δράση, όπως οι Γιατροί του κόσμου, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, η Αποστολή (Φιλανθρωπικός οργανισμός της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών), κ.τ.λ.

Βιβλιογραφία - Δικτυογραφία

Europarat. (2018). Reference framework of competences for democratic culture: Guidance for implementation. Council of Europe Publishing.

European Commission. Joint Research Centre. (2020). DigComp at work: The EU's digital competence framework in action on the labour market: a selection of case studies. Publications Office.

Resnick, M. (2014). GIVE P'S A CHANCE: PROJECTS, PEERS, PASSION, PLAY. 8. [The 4Ps] PZ's Thinking Routines Toolbox | Project Zero. <http://www.pz.harvard.edu/thinking-routines>.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020»
που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

This work is licensed under Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International.
To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη